

**ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ
ԱՊԱՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ
ԼՐԱՏՎԱՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒՄ**

ԱՄՓՈՓԻՉ ԶԵԿՈՒՅՑ

ԸՍՏ ԼՐԱՏՎԱՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

2024 թվականի փետրվար-հուլիս ժամանակահատվածում իրականացվել է մշտադիտարկում՝ նպատակ ունենալով բացահայտել հայաստանյան լրատվամիջոցներում գեղեցիկ ապատեղեկատվության տարածվածությունը, պարզել՝ որոնք են առավել հաճախ տարածվող գեղեցիկ ապատեղեկատվության դիսկուրսները, ինչ թեմաների համատեքստում են դրանք տարածվում: Սույն մշտադիտարկման արդյունքները նաև ցույց են տալիս, թե ովքեր են առավել հաճախ տարածում գեղեցիկ ապատեղեկատվությունը, օրինակ՝ լրագրողը/հաղորդման հեղինակը, հաղորդման հյուրը/ռեպորտաժի «հերոսը»: Վերլուծությունը կենտրոնանում է նաև մշտադիտարկման ենթարկված հայաստանյան լրատվամիջոցներում գեղեցիկ ապատեղեկատվություն տարածողների սեռային համամասնության վրա:

ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ծրագրի սկզբնական փուլում իրականացվել է երկամսյա փորձնական մշտադիտարկում, որի հիման վրա մեթոդաբանությունը վերջնականացվել է՝ հիմնական ուսումնասիրությունը կատարելու նպատակով: Մշտադիտարկման առարկա են եղել հայաստանյան 16 լրատվամիջոցների հիմնական լրատվական թողարկումները, բանավիճային, հարցազրույցի ձևաչափով հաղորդումները և տեքստային հրապարակումները, այդ թվում՝ հոդված, սյունակ, խմբագրական, հարցազրույց:

Փորձնական մշտադիտարկման ընթացքում 16 լրատվամիջոցներից չորսում ապատեղեկատվության հոսք չի նկատվել (թեև գեղեցիկ ապատեղեկատվություն չըջանառվել են, դրա մասին՝ ստորև): Արդյունքում որոշում է կայացվել նվազեցնել մշտադիտարկվող լրատվամիջոցների թիվը և կենտրոնանալ սրանց վրա, որոնցում գեղեցիկ ապատեղեկատվություն պարունակող նյութեր դիտարկվել էին՝ ռեսուրսներն արդյունավետ օգտագործելու նպատակով:

Այսպիսով՝ մշտադիտարկվող լրատվամիջոցների ցանկից հանվել են Հանրային հեռուստաընկերությունը, Հանրային ռադիոն, 5-րդ ալիքը և 24news.am-ը:

Մշտադիտարկման համար ընտրվել է **12 լրատվամիջոց**: Այդ լրատվամիջոցներն են՝

1. «Արմենիա» հեռուստաընկերություն
2. «Շանթ» հեռուստաընկերություն
3. «Առավոտ» (www.aravot.am)
4. «Հրապարակ» (hraparak.am)
5. «Ժողովուրդ» (Armlur.am)
6. «1in.am» (www.1in.am)
7. «Factor.am» (www.factor.am)
8. «Civic.am»
9. «Armtimes.com»
10. «168.am»
11. «Iravunk.com»
12. «News.am»

Լրատվամիջոցների ընտրությունը կատարվել է հետևյալ սկզբունքների հիման վրա՝ նպատակ ունենալով անդրադառնալ ՉԼՄ-ների հնարավորինս ամբողջական շրջանակին, ներառել և՛ տեսալսողական, և՛ տեքստային բովանդակություն՝ ապահովելու մեդիայի բազմազան շրջանակ:

Լրատվամիջոցների ընտրությունը պայմանավորված է նաև Հայաստանի հասարակական-քաղաքական դաշտում դրանց դիրքավորմամբ, բովանդակության տարածման ձևաչափերի բազմազանությամբ և հանրային կարծիքի վրա ունեցած ազդեցությամբ:

Մշտադիտարկման ընթացքում լրատվամիջոցները բաժանվել են երեք խմբի՝ իշխանություններին առավել հաճախ թիրախավորող, ընդդիմությանն առավել հաճախ թիրախավորող և համեմատաբար չեզոք: Այս մոտեցումը թույլ է տալիս վերլուծությանը որոշել, թե գենդերային ապատեղեկատվությունը լրատվամիջոցների որ տեսակներում ինչքան է տարածված:

Մշտադիտարկման ընթացքում չափումներն իրականացվել են *միավորներով*: Դրանք են տեքստային նյութերը՝ հոդվածներ, հարցազրույցներ, խմբագրականներ, և հեռուստանյութերը՝ լրատվական թողարկման առանձին սյուժեները (ռեպորտաժ և այլն), բանավիճային ամբողջական հաղորդումները:

Արձանագրվել են. ա) մշտադիտարկված նյութերի ընդհանուր քանակը, բ) այդ ընդհանուր քանակից գենդերային ապատեղեկատվություն պարունակող հրապարակումների թիվը: Վերջին խմբի հրապարակումների բովանդակությունը վերլուծվել է առավել մանրամասն. գենդերային ինչ ապատեղեկատվություն է տարածվում, ինչ թեմայի համատեքստում է տարածվում, ով է տարածում:

Մշտադիտարկված լրատվամիջոցներում գեներային ապատեղեկատվությունը տարածողների գեներային համամասնությունը հասկանալու համար դիտարկվել է նշված հրապարակումների՝ տեքստային նյութերում և հեռուստանյութերում գեներային ապատեղեկատվության աղբյուրի պատկանելությունը:

Մշտադիտարկման առարկա լրատվամիջոցները.

1. «Շանթ» հեռուստաընկերություն

Մշտադիտարկման առարկա հրապարակումներ՝

1. Հորիզոն
2. Հեռանկար
3. Հարցազրույց
4. Հեռանկար բանավեճ

2. «Արմենիա» հեռուստաընկերություն

Մշտադիտարկման առարկա հրապարակումներ՝

1. «Ժամը» լրատվական

3. «Առավոտ» (www.aravot.am)

Մշտադիտարկման առարկա հրապարակումներ՝

- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեքստային նյութեր՝ հոդվածներ, հարցազրույցներ և տեսանյութեր:

4. «Հրապարակ» (hraparak.am)

Մշտադիտարկման առարկա հրապարակումներ՝

- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեքստային նյութեր՝ հոդվածներ, հարցազրույցներ և տեսանյութեր:

5. «Ժողովուրդ» (Armlur.am)

Մշտադիտարկման առարկա հրապարակումներ՝

- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեքստային նյութեր՝ հոդվածներ, հարցազրույցներ, տեսանյութեր:

6. «1in.am» (www.1in.am)

Մշտադիտարկման առարկա հրապարակումներ՝

- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեքստային նյութեր՝ հոդվածներ, հարցազրույցներ,
- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեսանյութեր՝ հարցազրույցներ,
- լրատվական-վերլուծական թողարկում:

7. «Factor.am» (www.factor.am)

Մշտադիտարկման առարկա հրապարակումներ՝

- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեքստային նյութեր՝ հոդվածներ, հարցազրույցներ,
- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեսանյութեր՝ հարցազրույցներ, քննարկումներ, բանավեճեր:

8. «Civic.am»

Մշտադիտարկման առարկա հրապարակումներ՝

- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեքստային նյութեր՝ հոդվածներ, հարցազրույցներ,
- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեսանյութեր:

9. «Armtimes.com»

Մշտադիտարկման առարկա հրապարակումներ՝

- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեքստային նյութեր՝ հոդվածներ, հարցազրույցներ,
- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեսանյութեր:

10. «168.am»

Մշտադիտարկման առարկա հրապարակումներ՝

- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեքստային նյութեր՝ հոդվածներ, հարցազրույցներ,
- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեսանյութեր,
- «Օրախնդիր»,
- «Երկու ճակատ»:

11. «Iravunk.com»

Մշտադիտարկման առարկա հրապարակումներ՝

- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեքստային նյութեր՝ հոդվածներ, հարցազրույցներ,
- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեսանյութեր:

12. «News.am»

Մշտադիտարկման առարկա հրապարակումներ՝

- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեքստային նյութեր՝ հոդվածներ, հարցազրույցներ,
- հասարակական-քաղաքական բաժնի տեսանյութեր:

ԻՆՉ Է ՉԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

Գեղերային ապատեղեկատվությունը «տեղեկատվության» տեսակ է, որը ենթադրում է անձի սեռի հետ կապված կեղծ, ապակողմնորոշող կամ մտաշահարկող տեղեկության կանխամտածված ստեղծում և տարածում¹: Այսինքն՝ այն կեղծ և ապակողմնորոշող բովանդակությունն է, որը տարածվում է միտումնավոր մոլորեցնելու մտադրությամբ և անձին կամ անձանց վնաս հասցնելու նպատակով՝ կենտրոնում պահելով անձի սեռն ու գեղերը:

---

¹ Kovacs, A. (2021). *Gendered Disinformation: 4 Ways Misinformation and Falsehoods Target Women Online*. Available at <https://chayn.co/resources/gendered-disinformation> [Access: 05.09.2024].
https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5e4ab31e40f0b677c3e37ff3/Quick_Read-Gender_and_countersing_disinformation.pdf ; <https://il.boell.org/en/2022/01/26/what-gendered-disinformation> ; <https://www.disinfo.eu/publications/monitoring-disinformation-around-elections-key-takeaways-from-the-german-federal-elections-in-2021-2/> ; <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/expression/cfis/threats-digital-age/csos/2023-01-26/Submission-SR%20freedex-hrc50-Demos.pdf> ; <https://www.ndi.org/publications/addressing-online-misogyny-and-gendered-disinformation-how-guide> ; https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/CSW/65/EGM/Di%20Meco-Online%20Threats_EP8_EGMCSW65.pdf ; <https://www.state.gov/gendered-disinformation-tactics-themes-and-trends-by-foreign-malign-actors/>

Այն ոչ թե զուտ սխալ տեղեկության տարածում է կամ չափազանցված տեղեկություն, որը ստուգված չէ, այլ միտումնավոր է կատարվում²: Հատկապես համացանցի միջոցով ապատեղեկատվության տարածումը կարող է դառնալ կայծակնային, ակնթարթային և անկառավարելի: Նման «տեղեկատվությունը» նպատակ ունի կասկածի տակ դնել անձի բարոյական հատկանիշները, կնոջ կարողությունները, սեռականությունը, հոգեկան առողջությունը և նսեմացնել կնոջ արժանապատվությունը:

Նման ապատեղեկատվությունն օգտագործվում է միտումնավոր վտանգավոր կարծրատիպերն ամրապնդելու համար և այդ կարծրատիպերը որպես գործիք օգտագործելու համար, դիմացինին վնասելու, լռեցնելու և չեզոքացնելու համար: Այն տարբեր ուղիներով և սոցիալական ինստրուկտորով է կիրառվում, հատկապես՝ մեդիայի միջոցով:

Գեղեցիկային ապատեղեկատվությունը¹ կարող է հասարակության մեջ թիրախավորել անհատների (անհատ կանանց), մասնավորապես՝ հանրային դեմքերի, քաղաքական գործիչների, ակտիվիստների, լրագրողների, և կանանց խմբերի՝ փորձելով վարկաբեկել, լռեցնել, վախեցնել վերջիններիս:

ՆԱՐԱՏԻՎ ԵՎ ԴԻՍԿՈՒՐՍ

---

² Տե՛ս նաև Pennycook, G., & Rand, D. G. (2021). *Fighting Misinformation on Social Media Using Crowdsourced Judgments of News Source Quality*. PNAS, 118(19). DOI: [10.1073/pnas.2024514118] Available at <https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.2024514118> [Accessed 05.09.2024].

UN Women (2022). *Gendered Disinformation: Misinformation and Harassment Targeting Women in Politics*. Available at <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2022/03/news-gendered-disinformation-in-politics> [Access 05.09.2024].

Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policymaking*. Council of Europe. Available at <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c> [Access 05.09.2024].

Այս համատեքստում կարևոր է հասկանալ վերոնշյալ երկու հասկացությունների տարբերությունները: Եթե փորձենք պարզ ձևով բացատրել, ապա կստացվի հետևյալը. *Նարատիվը*³ (հայերենում հայտնի նաև որպես՝ պատմույթը) ավելի փոքր միավոր է, օրինակ՝ բառակապակցություն, նախադասություն, պարբերություն, տեքստ, որն ավելի մեծ գաղափարի մաս է կազմում:

Նարատիվն այն է, ինչը «պատմում են» ու այնքան են պատմում, որ աստիճանաբար կուտակվում է, և վերջում բոլորը սկսում են խոսել դրա մասին, այսինքն, դա դառնում է մեկ ճանաչելի միավորի՝ *դիսկուրսի*⁴ (հայերենում հայտնի նաև որպես՝ խոսույթի) մաս: Օրինակ, կին քաղաքական գործիչը մեկ այլ (կին կամ տղամարդ, բայց հավանականությունը մեծ է, որ տղամարդ) քաղաքական գործչի հարց է տալիս, վերջինս կին քաղաքական գործչին պատասխանելու փոխարեն որոշում է լռեցնել նրան և ասում է՝ «քեզ չեն սովորեցրել խելացի հարցեր տալ, կին ես, չես զգում քո տեղը չի սա, սրա փոխարեն կարող էիր գնալ երեխա դաստիարակել կամ էլ դպրոցում դասավանդել»:

Սրանցից յուրաքանչյուրը *Նարատիվ* է՝ «կինը տղամարդու չափ խելացի լինել չի կարող», «քաղաքականությունը կնոջ տեղը չէ», «կինը երեխաներ դաստիարակելու համար է»: Միասին այս ամենը կազմում է ավելի մեծ, ճանաչելի *դիսկուրսի* մաս, այն է՝ «Քաղաքականություն և գենդերային ապատեղեկատվություն»:

Կարևոր է նշել, որ *գենդերային կարծրատիպերը*, մշակութային և կրոնական ասպեկտները հաճախ մի կողմից հիմք են նախապատրաստում գենդերային ապատեղեկատվության տարածման և «լեգիտիմացման» համար, մյուս կողմից արդարացնում են այդ նույն ապատեղեկատվությունը, թեև ինքնին առհասարակ գենդերային ապատեղեկատվություն չեն հանդիսանում: Մշտադիտարկման համատեքստում այն գենդերային կարծրատիպերը, որոնք գործիք են հանդիսանում կնոջը թիրախավորելու և վնասելու համար, դիտարկվել են որպես գենդերային ապատեղեկատվության մաս:

---

³ Fisher, W.R. (1984). *Narration as a Human Communication Paradigm. The Case of Public Moral Argument*. Communication Monographs, 51(1), 1-22. DOI: [10.1080/03637758409390180].

Bal, M. (1997). *Narratology. Introduction to the Theory of Narrative*. University of Toronto Press.

⁴ Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. Longman.

ՄԱՍ 1. ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ. ՄԵԴԻԱՆ ԵՎ ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ-ՈՒՄ

2024 թվականի փետրվարի 1-ից հուլիսի 31-ը 12 լրատվամիջոցներում դիտարկվել է ընդհանուր 92,568 հրապարակում: Դրանցից **332**-ում հայտնաբերվել են գենդերային ապատեղեկատվությունն պարունակող հրապարակումներ, որոնցից 202-ը քաղաքական ուղղվածության են եղել:

Կարևոր ենք համարում նշել հետևյալը. մնացած նյութերում թեև չի դիտարկվել գենդերային ապատեղեկատվություն, այնուամենայնիվ, գենդերային կարծրատիպեր եղել են: Քանի որ փորձագիտական թիմը գենդերային կարծրատիպերն առանձին չի դիտարկել որպես գենդերային ապատեղեկատվության ձև (բացառության այն դեպքերի, որտեղ գենդերային կարծրատիպերը կիրառվել են որպես գործիք դիմացինին վնասելու, մասնագիտական կարողությունները կամ զբաղեցրած պաշտոնը նվազեցնելու համար), այդ հրապարակումները դուրս են մնացել մշտադիտարկման շրջանակում վերլուծությունից:

Հատկանշական է, որ գենդերային ապատեղեկատվությունն պարունակող **332** հրապարակումներից գրեթե բոլորը՝ **331**-ը, հայտնաբերվել են առցանց լրատվամիջոցներում: Մշտադիտարկման ենթարկված երկու հեռուստաընկերություններում հայտնաբերվել է գենդերային ապատեղեկատվության միայն մեկ հրապարում:

Սա ընդգծում է տեղեկատվական հարթակների միջև զգալի տարբերությունը. առցանց լրատվամիջոցներն ավելի հակված են գենդերային ապատեղեկատվություն տարածելուն, քան հեռուստաընկերությունները: Մինևույն ժամանակ այս էական անհավասարակշռությունը հարցեր է առաջացնում առցանց լրատվամիջոցների բնույթի և գենդերային ապատեղեկատվության տարածման գործում դրանց դերի վերաբերյալ:

Հիշյալ 332 նյութերում բացահայտվել են գենդերային ապատեղեկատվությունը տարածողների տարբեր խմբեր: Այսպես, դիտարկված ՉԼՄ-ների 6 ամսվա տվյալները ցույց են տալիս, որ մեծ մասամբ՝ 155 դեպքում գենդերային ապատեղեկատվություն տարածողները լրագրողներն են, 115-ի դեպքում՝ քաղաքական գործիչները, 22-ում՝ փորձագետները, հասարակական գործիչները, 18-ում՝ սովորական քաղաքացիները, 9-ում՝ մշակույթի գործիչները, ևս 13-ի հեղինակները այլ խմբերից են:

Այսպիսով, մշտադիտարկման արդյունքում արձանագրվել է, որ 12 ՉԼՄ-ների ընդհանուր տեղեկատվական հոսքում, որպես կանոն, լրագրողներն ավելի հաճախ են գենդերային ապատեղեկատվություն տարածում:

Ինչ վերաբերում է գենդերային ապատեղեկատվությունն տարածողների սեռին, ապա 155 դեպքից 67-ում լրագրողների սեռը հայտնի չէ, քանի որ հեղինակի

անունը չի նշվում: Մնացած դեպքերից 54-ում գենդերային ապատեղեկատվություն պարունակող նյութերի հեղինակները տղամարդ լրագրողներ են, իսկ 34-ինը՝ կին լրագրողներ: 115 քաղաքական գործիչներից 59-ը կին են, 56-ը՝ տղամարդ: 22 փորձագետներից 16-ը արական սեռի ներկայացուցիչներ են, 6-ը՝ իգական:

Այն փաստը, որ 155 դեպքերից 67-ում (մոտ 43%) բացակայում է հստակ տեղեկատվություն հեղինակների սեռի մասին՝ անանունության պատճառով, ընդգծում է լրատվամիջոցների պրակտիկայում թափանցիկության զգալի խնդիրը: Սա կարող է արտացոլել կամ խմբագրական քաղաքականությունը, որը թույլ է տալիս անստորագիր հոդվածներ, կամ հեղինակների կանխամտածված ընտրությունը՝ խուսափելու վիճելի բովանդակության համար պատասխանատվությունից:

Իսկ գենդերային ապատեղեկատվություն տարածող քաղաքական գործիչների շրջանում հետաքրքիր դիտարկումն այն է, որ տղամարդ և կին քաղաքական գործիչների թվերը գրեթե հավասարապես բաժանված են՝ 59 կին քաղաքական գործիչներ՝ 56 տղամարդ քաղաքական գործիչների դիմաց: Այս գրեթե հավասարությունը ցույց է տալիս, որ գենդերային ապատեղեկատվությունը որպես գործիք կիրառում են ոչ միայն տղամարդիկ, այլև՝ կանայք: Փաստորեն քաղաքականության մեջ կանայք, չնայած լինելով գենդերային հիմքով հարձակումների հաճախակի թիրախ, կարող են նաև նպաստել ապատեղեկատվության տարածմանը:

Ինչ վերաբերում է գենդերային ապատեղեկատվություն տարածող փորձագետներին, սեռով պայմանավորված բաժանումն ավելի ընդգծված է. 16 տղամարդ փորձագետ, 6 կին փորձագետ: Սա կարող է ցույց տալ տղամարդկանց ավելի մեծ ներկայությունը կամ հեղինակությունը ՉԼՄ-ներում գենդերային հարցերի վերաբերյալ քննարկումներում կամ գենդերային ապատեղեկատվության համատեքստում:

Ինչպես արդեն նշվեց, մշտադիտարկման 6 ամիսների ընթացքում 12 լրատվամիջոցներում հայտնաբերված 332 գենդերային ապատեղեկատվության ճնշող մեծամասնությունը՝ 331-ը, բաժին է ընկնում առցանց լրատվամիջոցներին: Սակայն եթե դիտարկենք այդ լրատվամիջոցների տվյալներն առանձին-առանձին, ապա պարզ կդառնա, որ դրանցում առաջատարը Hraparak.am-ն է. գենդերային ապատեղեկատվություն պարունակող 60 հրապարակում է եղել (այս լրատվամիջոցի դիտարկված բոլոր հրապարակումների 0.5%-ը) այս լրատվամիջոցում մշտադիտարկման 6 ամիսների ընթացքում:

Երկրորդ հորիզոնականում Aravot.am-ն է՝ 55 հրապարակում է եղել: Երրորդ հորիզոնականում Civic.am-ն է՝ 43 հրապարակում է եղել: Iravunk.com-ում և Armtimes.com-ում հայտնաբերվել է, համապատասխանաբար, 34 և 33 դեպք:

Գենդերային ապատեղեկատվություն պարունակող համեմատաբար ավելի քիչ նյութեր են հայտնաբերվել 168.am-ում՝ 29, armlur.am-ում՝ 26, news.am-ում՝ 19, factor.am-ում՝ 18, 1in.am -ում՝ 15:

Այսպիսով, գենդերային ապատեղեկատվության տարածման հարցում առաջատարը Hraparak.am-ն է, որին հետևում է Aravot.am-ը:

«Hraparak.am»-ում արձանագրված գեղերային ապատեղեկատվության 60 դեպքից 34-ը հեղինակել են հենց լրագրողները: Համեմատության համար նշենք, որ «Aravot.am»-ում հայտնաբերված գեղերային ապատեղեկատվության դրսևորումները հողվածներում տեղ գտած անձանց՝ քաղաքական, հասարակական գործիչների և այլ աղբյուրների մեջբերումներում կամ հայտարարություններում են:

Լրատվամիջոցների անդրադարձներում գեղերային ապատեղեկատվությունը Էապես տարբերվում է: Դիտարկված 12 լրատվամիջոցները բաժանվել են երեք խմբերի՝ իշխանության ներկայացուցիչ կանանց առավել հաճախ թիրախավորող (**խումբ Ա՝** «Hraparak.am», «Iravunk.com», «168.am», «Aravot.am», «News.am», «Armlur.am»), ընդդիմության ներկայացուցիչ կանանց առավել հաճախ թիրախավորող (**խումբ Բ՝** «Armtimes.com», «Civic.am»), ինչպես նաև համեմատաբար չեզոք (**խումբ Գ՝** «Factor.am», «Շանթ», «1in.am», «Արմենիա»):

Մշտադիտարկման ենթարկված առցանց լրատվամիջոցներում գեղերային ապատեղեկատվության ճնշող առկայության (331 դեպք) և հեռուստաընկերություններում դրա գրեթե բացակայության միջև տարբերությունը (ընդամենը 1 դեպք) վկայում է այն մասին, որ առցանց տեղեկատվական հարթակներն իրենց արագությամբ, լայն հասանելիությամբ և հաճախ ավելի թույլ խմբագրական հսկողությամբ խթանում են մի միջավայր, որտեղ գեղերային ապատեղեկատվությունը հեշտությամբ կարող է զարգանալ:

ՄԱՍ 2. ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ. ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԹԵՄԱՏԻԿ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄ. ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ԴԻՍԿՈՒՐՍՆԵՐ ԵՎ ՆԱՐԱՏԻՎՆԵՐ⁵

ԴԻՍԿՈՒՐՍ՝ ԶՈՅԻՆ ՄԵՂԱԴՐՈՂ

Հենքային տեղեկություն. Այս դիսկուրսի համատեքստում պտտվում են նարատիվներ, որոնք հիմնականում մեղադրում են զոհին, օրինակ՝ բռնության ենթարկված կնոջը կամ աղջկան: Օրինակ, կարող են ներկայացնել նման վերնագրով, տեքստով՝ «Ի՞նչ էր անում կինն այդ ժամին մենակ»: Կամ սեռական բռնության դեպքերում՝ այնպես է պատկերված, որ ակնհայտ է մեղադրական տոնը և ենթատեքստը: Օրինակ՝ «Հարց կարող է առաջանալ, այդ ուշ ժամին մենակ այդ աղջիկն ի՞նչ էր անում այդտեղ»:

⁵ Մշտադիտարկման սկզբում առանձնացվել էր նաև հետևյալ լայնորեն տարածված դիսկուրսը՝ «Ֆեմինիզմը սխալ ներկայացնող, խեղաթուրող դիսկուրս»: Այս դիսկուրսի համատեքստում Ֆեմինիզմի վերաբերյալ նարատիվներ, որոնք միտված են ֆեմինիստական շարժումների կամ ակտիվիստների վարկաբեկմանը և թիրախավորմանը, իսկ ֆեմինիզմը ներկայացվում է որպես ռադիկալ, իռացիոնալ կամ հակատղամարդկանց կամ տղամարդատյաց մի երևույթ: Մակայն մշտադիտարկման ժամանակահատված մշտադիտարկված նյութերի համատեքստում այս դիսկուրսը չի հանդիպել:

Նարատիվ. Սեռական բռնության ենթարկածին/ զոհին մեղադրող նարատիվ:

- «Նոր մանրամասներ 13-ամյա աղջկա բռնաբարության գործից»: [Չասանելի՝ https://armlur.am/1360210/](https://armlur.am/1360210/)

ԴԻՍԿՈՒՐՍ՝ ԳԵՆԴԵՐ, ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Չենքային տեղեկություն. Այս դիսկուրսի համատեքստում քննարկվում են գենդերային հարցերը, որոնք հակադրվում են ազգային անվտանգության թեմային և խնդիրներին:

Նարատիվ. Այս պարագայում թիրախավորում են կանանց, նրանց գործունեությունը կամ գործունեության տեսակը՝ հստակ ածականների կիրառմամբ և պիտակավորմամբ, օրինակ՝ անվանելով «պրոթուրքական», «ծախված», «անհայրենիք» և այլն, ինչպես նաև՝ շահարկելով գենդերը և գենդերին առնչվող թեմաները՝ պաշտպանության և անվտանգության համատեքստում:

- «Վաֆլի հավաքողները»: [Չասանելի՝ https://hraparak.am/post/946c461ae32c8605331bfa95ed31c500](https://hraparak.am/post/946c461ae32c8605331bfa95ed31c500)
- «Չե՞ք ամաչում, տիկին»: [Չասանելի՝ https://hraparak.am/post/631e51041bd81769fcf029fe33066cea](https://hraparak.am/post/631e51041bd81769fcf029fe33066cea)
- «Մարտի 8-ին ընդառաջ մեր հասարակության մեջ մահ, չարություն, ատելություն սերմանող կանանց մասին. Էդգար Ղազարյան» / [Չասանելի՝ https://168.am/2024/03/07/2008086.html](https://168.am/2024/03/07/2008086.html)

ԴԻՍԿՈՒՐՍ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏԱՇԱՀԱՐԿՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎՈՂ ԴԻՍԿՈՒՐՍ

Չենքային տեղեկություն. Այս դիսկուրսի պարագայում հիմնականում գենդերային ապատեղեկատվությունն օգտագործվում է քաղաքական կարծիքների կամ քաղաքական գործընթացների վրա ազդելու համար, ինչպես նաև կին քաղաքական գործիչներին լռեցնելու համար: Այստեղ նարատիվները բազմատեսակ են, երբեմն էլ՝ միմյանց հետ խաչվող:

Մշտադիտարկման արդյունքում այս դիսկուրսի ներքո առանձնացվել են մի քանի նարատիվներ:

1. **Նարատիվ.** Կնոջ մասնագիտական կարողությունների թիրախավորվում՝ անձնական տվյալների շահարկման միջոցով

- «Աննա Վարդապետյանը ԱԺ ամբիոնից ստել է»: Հասանելի՝ <https://hraparak.am/post/10a58af8896606c887b44181ce8adb9d>

2. **Նարատիվ.** Կնոջ մասնագիտական կարողությունների թիրախավորվում՝ վիճարկելու զբաղեցրած քաղաքական պաշտոնը:

- «Իսկ Փաշինյանը տեղա՞կ է, որ Մակունցը մսխում է բյուջեի փողերը»: Հասանելի՝ <https://168.am/2024/02/03/1991950.html>

- «Աննա Հակոբյանի ընկերուհի Նաիրա Հովսեփյանի գլխին սև ամպեր են կուտակվել. դրանք կցրվեն «Կարեն Անդրեասյան փրոդաքշնում»: Հասանելի՝ <https://168.am/2024/02/23/2001348.html>

- «Անահիտ Ավանեսյանը բուժաշխատողներին պարտադրում է աշխատանքի ներկայանալ այնպես, ինչպես ԲՊ-ական կանայք՝ մինչ հեղափոխությունը»: Հասանելի՝ <https://168.am/2024/06/12/2058886.html>

3. **Նարատիվ.** Քաղաքականության մեջ սեռն ու գենդերն օգտագործվում են որպես գործիք՝ (սովորաբար ընդդիմադիր) կին պատգամավորի կամ քաղաքական գործչի դերը, դիրքը, հեղինակությունը արժեզրկելու համար, լռեցնելու և զսպելու համար՝ թիրախավորելով նրա սեռը:

- Շանթ հեռուստաընկերության «Հորիզոն» հաղորդման: Հասանելի՝ <https://www.facebook.com/SHANTNEWS.am/videos/961368825560008>

- «Պետք է գնալ Աննաների ու Ժաննայի աշխատասենյակներ՝ ձեռնաշղթաներով ուղեկցել Աբովյանի ԲԿՀ. Չարուհի Փոստանջյան»: Հասանելի՝ <https://hraparak.am/post/26305a391877a36f0bf3ffdfaff515ba>

- «Հրապարակ». Հայրենիքի համար պայքարողներն «անադելվատ» են, իսկ Պապ թագավորը չի մեռնելու»: Հասանելի՝ <https://hraparak.am/post/8a9037e44b5c7b0e021581fee6fe740a>

- «Ընկերուհիներով մեկնել են Եվրոպա՝ ֆոֆոռալու»: Հասանելի՝

<https://hraparak.am/post/631e51041bd81769fcf029fe33066cea>

- «Ինչ-որ տեղ՝ իշխանության և ընդդիմության արանքում»: Հասանելի՝ <https://hraparak.am/post/56886a8937bcdf7bc900edb0ce342a64>
- «Այո, դա ՄԻՊ-ի տո՛ւնն ա... այո... կներեք, իսկ ՄԻՊ-ը տա՛նն ա...»: Հասանելի՝ <https://hraparak.am/post/260cc9378a0cc6c1a53c0bd854a533c5>

4. **Նարատիվ.** Քաղաքականության մեջ գեներային կարծրատիպերն օգտագործվում են որպես գործիք՝ կին պատգամավորի կամ քաղաքական գործչի դերը, դիրքը, հեղինակությունը արժեզրկելու համար, լռեցնելու և զսպելու համար՝ թիրախավորելով նրա սեռը:

- «Կին, երեք զավակների մայր Արմենուհի Կյուրեղյանն ասում է՝ մեր բակում ոչ միայն ասում են, այլև՝ անում, ի՞նչ, տիկին. վարչապետ»: Հասանելի՝ <https://armtimes.com/hy/article/284650>
- «Անեծքի ու նզովքի վրա մասնագիտացած տիկինը, ցավոք, մենակ չէ խոստանալ, չգնալու հարցում. Գալստյանը չի գնացել ՀՀ»: Հասանելի՝ <https://armtimes.com/hy/article/286796>
- «Եթե տիկին Կյուրեղյանին չկառավարեք, ինձանից չնեղանաք, վստահ եղեք՝ բոլորիդ դուրս կհանեմ. Սիմոնյանը՝ ընդդիմությանը»: Հասանելի՝ <https://armtimes.com/hy/article/289419>

5. **Նարատիվ.** Քաղաքականության մեջ ընտանիքի անդամներին, մասնավորապես, կնոջը/ ամուսնուն ու երեխաներին, ինչպես նաև իգական սեռի այլ ազգականին օգտագործել որպես գործիք՝ քաղաքական գործչին թիրախավորելու համար:

- «Ցուցարարներին անիծող կինը քՊ-ական Մարիա Կարապետյանի հորաքույրն է»: Հասանելի՝ <https://hraparak.am/post/44c2bdbd82c39eced0ce9e46cc4d80fb>
- «Ի՞նչ է ուզում ԱԺԲ-ն. Փաշինյանի ամերիկյան տերերը դժգոհ են նրանից»: Հասանելի՝ <https://hraparak.am/post/82bcebeefb5eab591091a77b3b4e314>

6. **Նարատիվ.** Քաղաքականության մեջ քաղաքական մտաշահարկման նպատակով հումորի և անեկդոտի կիրառում, կամ այլ պատումների կիրառում, օրինակ՝ առականման, որի կենտրոնում կնոջ մասին պատումն է՝ այդպիսով կնոջ միջոցով թիրախավորելով տղամարդուն:

- «Ավաղ, խեղճ Յորիկ»: Հասանելի՝ <https://hraparak.am/post/9a4a2f38445f5718561092a5030747d1>

- «Արշակ Կարապետյանը պատերազմից հետո միտումնավոր և հոգուտ երրորդ երկրի բանակը չի հանել «նոկաուտից»: Հասանելի՝ <https://civic.am/news/140505-styopa-safaryan-arshak-karapetyan>
- 7. Նարատիվ.** Բաղաքականության մեջ կնոջ անձնական տվյալներն ու անձնական կյանքին առնչվող տվյալները քաղաքական մտաշահարկման նպատակով օգտագործելու համար՝ թիրախավորելով կին քաղաքական գործչին:
- «Չե՞ք ամաչում, տիկին...»: Հասանելի՝ <https://hraparak.am/post/631e51041bd81769fcf029fe33066cea>

ԴԻՍԿՈՒՐՍ՝ ՓՈԽՐԱՏԱԿԱՆ (ԻՆՏԵՐՍԵԿՏՈՆԱԼ) ԴԻՍԿՈՒՐՍՆԵՐ

Հենքային տեղեկություն. Փոխհատական են այն դիսկուրսները, որոնք զուգահեռաբար ներառում են մի քանի դիսկուրսներ միևնույն տեղեկության մեջ, որոնք մեկը մյուսին աջակցող են և փորձում են մի քանի դիսկուրսներ առաջ տանել:

Նարատիվ. Այս պարագայում շրջանառվում է կանանց կարողությունների, գենդերի, օրենսդրական փոփոխությունների, օտարածին, հիմնականում արևմուտքի օրակարգի վերաբերյալ ապատեղեկատվություն:

- «Հրապարակ». ԸՊ-ականները օրենքով պաշտպանության տակ են առնում նույնասեռականներին. նախագիծ է մշակվել»: Հասանելի՝ <https://hraparak.am/post/bd9e542e04d7ed3202f9cabb05db227c>

ԴԻՍԿՈՒՐՍ՝ ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԶԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ԴԻՍԿՈՒՐՍ

Հենքային տեղեկություն. Գենդերային հավասարության քաղաքականության կամ նախաձեռնությունների մասին կեղծ տեղեկատվության տարածում: Օրինակ՝ ԵԽ N 210 կոնվենցիայի, ընտանեկան բռնության վերաբերյալ ՀՀ օրենքի, կանանց և տղամարդկանց հավասար իրավունքների և հավասար հնարավորությունների մասին ՀՀ օրենքի վերաբերյալ:

Նարատիվ. Գենդերային հավասարության և հիմնահարցերի վերաբերյալ ծրագրերի և միջոցառումների ազդեցության վերաբերյալ ապակողմնորոշիչ նարատիվների շրջանառում:

- «Հրապարակ». ԹՊ-ականները օրենքով պաշտպանության տակ են առնում նույնաստեռականներին. նախագիծ է մշակվել»: Հասանելի՝ <https://hraparak.am/post/bd9e542e04d7ed3202f9cabb05db227c>
- «Ի՞նչ հիմնավորմամբ են ԹՊ-ական կին պատգամավորները որոշել, որ կուսության ստուգումը պետք է արգելվի»: Հասանելի՝ <https://armlur.am/1337526/>

ԴԻՍԿՈՒՐՍ՝ ԿՆՈՋԸ ՍԵՌԱԿԱՆԱՑՆՈՂ, ԱՊՐԱՆՔԱՅՆԱՑՆՈՂ ԵՎ ԱՌԱՐԿԱՅՆԱՑՆՈՂ ԴԻՍԿՈՒՐՍ

Չենքային տեղեկություն. Այս դիսկուրսը պարունակում է այնպիսի տեղեկություն, որը կնոջ արժանիքները, այսպես ասած, իջեցնում է միայն նրա ֆիզիկական արտաքինի մակարդակին կամ սեռապես գրավիչ լինելուն: Օրինակ, կին քաղաքական գործչին կամ կին բժշկին ներկայացնում են իրենց արտաքին տեսքն ընդգծելով:

Նարատիվ. Նարատիվ, որը փորձում է ցույց տալ, որ կինն իր մասնագիտական և մտավոր ունակություններով որևէ բանի ինքնուրույն չի հասնում կամ չի կարող հասնել, այլ նրա կողքին պետք է լինի մեկը, հիմնականում՝ արական սեռի ներկայացուցիչ, որի հետ ինչ-որ կապի, մտերմության, ընկերության կամ հարաբերության միջոցով է նա ստանում դիրք կամ պաշտոն:

- «Ո՞վ է քաղաքապետարանի վերահսկողության վարչության նոր պետը»: Հասանելի՝ <https://hraparak.am/post/d0a1577168cdfa73873f38ecadcb3f61>
- «Նիկոլ Փաշինյանին սատարող կանայք ծայրահեղ տգեղ են»: Հասանելի՝ <https://168.am/2024/03/07/2008086.html>

ՄԱՍ 3. ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ. ՕՐԻՆԱԿՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

- [Քաղաքականություն և գենդերային ապատեղեկատվություն. քաղաքական մտաշահարկման նպատակով իրականացվող դիսկուրս.](#)

Մշտադիտարկված նյութերից մեկը Շանթ հեռուստաընկերության ցանկից «Հորիզոն» լրատվական է: Մշտադիտարկման ժամանակահատվածում միայն մեկ հաղորդման ժամանակ է, որ դիտարկվել է գենդերային ապատեղեկատվություն: Հաղորդման մեջ գենդերային ապատեղեկատվություն տարածողը արական սեռի ներկայացուցիչ է՝ բարձրաստիճան պաշտոնյա: Ստորև ներկայացնում ենք համապատասխան հատվածը.

Հատված. «Պատասխանելով ընդդիմադիր պատգամավոր Աննա Գրիգորյանի՝ Լեռնային Ղարաբաղին առնչվող հարցերին և դիտարկումներին՝ ԱԳ նախարար Արարատ Միրոզոյանն ասում է. «Ես չընդհատեցի Ձեզ... Նաև **սեռային հարգանքից ելնելով...** Դուք որ ինձ ասում եք կատարում եք պատվեր, Դուք կոռեկտ չպտի լինեք, ես լինեմ: Ես էլ եմ շարունակում, **ինձ մի ընդհատեք...** **Ուրեմն Դուք կատարում եք պատվեր, լավագույն դեպքում Ձեր համար՝ չգիտակցված:** Որովհետև վատագույն դեպքում էդ իրավիճակում, Ձեր մասին շատ ավելի վատ կխոսամ⁶»:

Վերլուծություն. Սույն օրինակում կնոջ սեռն ու գենդերն օգտագործվում են որպես գործիք՝ ընդդիմադիր կին պատգամավորի դիրքն արժեզրկելու համար՝ ընդգծելով, որ վերջինիս հանդեպ հարգանքն ու զսպվածությունը պայմանավորված է բացառապես նրա սեռով, այն է՝ կին լինելով: Սա հայտնի մարտավարություն է, որը կիրառվում է քաղաքական համատեքստում առհասարակ, այդ թվում՝ թե՛ իշխող կուսակցությունների, թե՛ ընդդիմադիրների կողմից: Նման ձևով փորձ է արվում ուշադրությունը տեղափոխել փաստարկից, բուն հարցից և բովանդակությունից դեպի անձի սեռը և/ կամ գենդերը: Բացի դրանից՝ «վատագույն դեպքում էդ իրավիճակում, ձեր մասին շատ ավելի վատ կխոսամ» արտահայտությունը ենթադրում է սպառնալիք և ահաբեկում: Նման մարտավարությունը իր հերթին կիրառվում է դիմացինին լռեցնելու և «զսպելու» համար:

Կին քաղաքական գործչին լռեցնելուն, կնոջ կարողությունները, հմտությունները, գիտելիքն ու փորձը, ինչպես նաև գործունեությունն արժեզրկելուն միտված գենդերային ապատեղեկատվության մեկ այլ օրինակ է դիտարկվել Hraparak.am-ի հետևյալ հոդվածում, որտեղ հոդվածագիրը (արական սեռի ներկայացուցիչ)

⁶ Աղբյուր՝ <https://www.facebook.com/SHANTNEWS.am/videos/961368825560008> [Մուտք՝ 10.09.2024]:

թիրախավորում է ՀՀ ԿԳՄՍ նախարար ժաննա Անդրեասյանին: Ստորև ներկայացնում ենք համապատասխան հատվածը.

Հատված. «Ո՛ւր մնաց կնոջ արժանապատվությունը, այ հիմար, թող հեռացիր»: ... «Տիկին, մտածե՛լ եք արդյոք, թե ձեր մտքի փայլատակում դասագրքերը ու՛ր են տանելու մատաղ սերնդին⁷»:

Վերլուծություն. Գեներային ապատեղեկատվության նման օրինակի միջոցով փորձ է արվում կասկածի տակ դնել կնոջ՝ որոշումներ կայացնելու կարողություններն ու գիտելիքը, նվազեցնելով նրա մասնագիտական կարողությունները, վերջինիս սեռով պայմանավորված անձնական թիրախավորումների-հարձակումների միջոցով: «Ո՛ւր մնաց կնոջ արժանապատվությունը, այ հիմար, թող հեռացիր» արտահայտությունը անձնապես կենտրոնանում է նախարարի վրա՝ որպես կին, թիրախավորում նրա արժանապատվությունը և բովանդակային քննարկում ծավալելու փոխարեն շեղում և տանում է դեպի գեներային ուղղությամբ: Ստացվում է, որ իբրև արժանապատվության հատուկ ձև կա, որը բնորոշ է հենց կնոջը, որի մասին վերջինիս պիտի իմանա, բայց չգիտի կամ չունի՝ ըստ հեղինակի: Մարտավարության այս տեսակը հաճախ է կիրառվում հենց գեներային ապատեղեկատվության դեպքում՝ թիրախավորելով հենց կին քաղաքական գործիչներին, հանրային դեմքերին և մասնագետներին: Այս օրինակը ևս բացառություն չէ:

Կին քաղաքական գործչին լռեցնելուն, վերջինիս փորձն արժեզրկելուն միտված գեներային ապատեղեկատվության մեկ այլ օրինակ է դիտարկվել Aravot.am-ի «Հո դուք դառ-դառ չեք, հարգելի ընդդիմություն... Հո դուք ջադու չեք». Արթուր Հովհաննիսյանի պատասխանը ՀՀԴ-ին» վերտառությամբ հոդվածի հետեւյալ հատվածում, որտեղ տղամարդ քաղաքական գործիչը թիրախավորում է ընդդիմադիր կին քաղաքական գործչին հետեւյալ կերպ.

Հատված. «Աժ հայտարարությունների ժամին ասաց ԸՊ խմբակցության քարտուղար Արթուր Հովհաննիսյանը նշում է, որ ընդդիմադիրները Աժ-ում «վեհ» գաղափարներից են խոսում. «Օրինակ, դաշնակ Լիլիթ Գալստյանը իբրեւ թե վեհ արժեքներից է խոսում, թե Ակադեմիական քաղաք եք սարքում կործանվող երկրում, կազմալուծվող երկրում եւ այլն եւ խոսում է իր կողմից կրթության կարելորդության մասին: Ձեր դաշնակ նախարարի կողմից սաղ մանկապարտեզներն ու դպրոցները ծախեցիք, հիմա եկել քննադատո՞ւմ եք Ակադեմիական քաղաքը, Էդ լո՛ւրջ եք ասում, տիկին Գալստյան, մի հատ մտածեք, նոր խոսեք, խնդրում եմ: Կամ ի՞նչ է նշանակում՝ Էս կազմալուծվող երկրում, նախ ձեզ հորդորում եմ, հո դուք դառ-դառ չեք, հարգելի ընդդիմություն, Էս ի՞նչ եք խոսում: Իմ պետության, ՀՀ սուվերեն պետության մասին **չհամարձակվե՛ք անեծքով խոսել, հո դուք ջադու չեք, դուք քաղաքական ընդդիմություն եք,**

⁷ Աղբյուր՝ <https://hraparak.am/post/a488356369feaab285703d377fe89d71> [Մուտք՝ 10.09.2024]:

խոսեք քաղաքական լեքսիկոնով, չի կարելի անիծել ՅՅ-ին ու ժողովրդին, դուք դա եք անում»:

Վերլուծություն.

Տղամարդ քաղաքական գործչի կողմից կիրառվող հետեւյալ արտահայտությունը՝ **«Էդ լո՛ւրջ եք ասում, տիկին Գալստյան, մի հատ մտածեք, նոր խոսեք, ինչդուրեմ»**, թիրախային է. կասկածի տակ է դնում, թե արդյոք ընդդիմադիր կին քաղաքական գործիչը լուրջ է եւ դրանով իսկ փորձում է նվազեցնել ասածի նշանակությունը: Սա ոչ թե պարզապես վիրավորական կամ հեզնական արտահայտություն է, այլ նաեւ հաճախ օգտագործվում է որպես մարտավարություն՝ կին քաղաքական գործիչների կարծիքները որպես պակաս հիմնավոր, պակաս կարելու ընդգծելու համար: Սա առհասարակ գենդերային ապատեղեկատվության ամենատարածված տարբերակներից մեկն է, որը միտված է կասկածի տակ դնելու կանանց ասածը եւ ասածի արժանանահավատությունը: Հաջորդիվ, տղամարդ քաղաքական գործիչը ոչ միայն ասածի, այսպես ասած, անլրջությունն է ընդգծում, այլ նաեւ փորձում է անդրադառնալ կին քաղաքական կերպարի անլրջությանն առհասարակ: Այսպես, այս հատվածում՝ **«...չհամարձակվե՛ք անեծքով խոսել, հո դուք ջադու չեք, ...»**, տղամարդ քաղաքական գործիչը նախ տալիս է գենդերային ենթատեքստ, քանի որ **«ջադու»** բառն օգտագործվում է հենց կանանց մասին՝ կապված չարախոսության, կախարհության եւ մոգության հետ: Բացի այդ, այս արտահայտությունը կամ նմանատիպ արտահայտությունները, օրինակ, որտեղ **«ջադու»** բառի փոխարեն օգտագործում են **«կախարդ»** բառը, հաճախ ուղղված է կանանց առհասարակ, այդ թվում՝ նաեւ կին քաղաքական գործիչների կերպարը եւ պրոֆեսիոնալ գործունեությունը նվազեցնելով, անլրջացնելով:

Այս հատվածը հրապարակվել է Aravot.am-ի կայքում⁸: Հարկ է նկատել, որ թեեւ հոդվածն ինքնին ամբողջությամբ մեջբերում է, բայց հենց գենդերային ապատեղեկատվության մասը ներկայացնելով որպես վերնագիր, կայքը դառնում է գենդերային ապատեղեկատվության ընդգծողն ու տարածողը, թեեւ ոչ ստեղծողը:

Մեկ այլ օրինակում գենդերային կարծրատիպերի մի ամբողջ շարք է օգտագործվում, առաջին հայացքից, պարզապես ընդհանրական ձեւով կանանց տեղի եւ դերի մասին խոսելու համար, մասնավորապես՝ ընտանիքի տիրույթում, սակայն վերջում պարզ է դառնում, որ այդ կարծրատիպերի շարքն օգտագործվում է որպես գործիք կոնկրետ կնոջը թիրախավորելու եւ մեղադրելու համար, կրկին՝ քաղաքական դիտանկյունից, ընդ որում թիրախավորելով կնոջը, քաղաքական մտաշահարկման նպատակով թիրախավորելով նաեւ վերջինիս ամուսնուն:

Հատված. «Հոգեբան Կարինե Նալչաջյանը «Հայելի» ակումբում շնորհավորելով բոլոր կանանց մարտի 8-ը՝ նշեց, որ այսօր զրկվել ենք մեր նվիրական շատ

⁸ <https://www.aravot.am/2024/03/19/1406707/>

տոներից, բայց պետք է պահպանենք մեր տոները եւ փորձենք այսօր մի փոքր տոնական տրամադրություն ունենալ, որովհետեւ սա շատ սիրված տոն է ժողովրդի կողմից: Այնուհետեւ նա խոսեց կանանց եւ տղամարդկանց հոգեբանությունների միջեւ եղած տարբերությունների մասին: [...] **Կնոջ եռությունը արարող, ստեղծող, պահպանող եռություն է, կինը խաղաղեցնող, պահպանողի դերն է կատարում: Կորած է այն ընտանիքը, որտեղ կոնֆլիկտային իրավիճակների, վեճերի հիմքում կինն է կանգնած: Գանք մեր չարաբաստիկ օրերին, որում ապրում ենք մենք, մեր հայրենիքը: Պետական համակարգը ճաքեր է տալիս: Թշնամին մեզ ներսից եւ դրսից ոչնչացնելու լավ մտածված հեռահար քայլեր է կատարում: Օրվա խորհրդից դուրս չգանք: Մենք՝ կանայք, այստեղ մեծագույն դեր ունենք: Այսօր Հայաստանին մայրական կերպարը շատ պետք է եւ որպես հավաքական կերպար մենք պետք է առաջին շարքերում լինենք:** Տեսեք, ինչքան որդեկորույս մայրեր ունենք, ամուսիններին կորցրած կանայք ունենք, ինչքան ունենք հարսնացուներ, որոնց փեսացուները գնացին ու չվերադարձան: Սա նաեւ կանանց, մեր կանացիությանը հասցված մեծագույն ողբերգությունն է: Հետեւաբար, կանայք պետք է դուրս գան պասիվությունից եւ տեր կանգնեն մեր պետությանը: Հակառակ դեպքում աղետն արդեն թակում է մեր դռները», -ասաց տիկին Նալչաջյանը:

Նա բացի արարող, փրկող, խաղաղություն հաստատող կանանցից, խոսեց նաեւ չարամիտ, խառնակիչ, ոչնչացնող կանանց մասին: «Եթե կինն է այդ դերն իր վրա վերցնում, ուրեմն շատ վտանգավոր հետեւանքներ պետք է սպասել: Նայենք, այսպես կոչված, երկրի առաջին դեմքին, որի կողքին կնոջ ներկայությունն անընդհատ կա, Ինձ ոչինչ հայտնի չէ այդ տիկնոջ մանկության, անցած կենսուղու մասին: Բայց այն, ինչ գիտենք նրա ամուսնու մասին, ինչքան հասկանում եմ, եղել է մոր բավականին ողբերգական կերպար: Առանց մայր է մեծացել, Աստված գիտի՝ ինչ թշվառ մանկության միջով է անցել: Այսպիսի դեպքերում տղամարդիկ ունենում են կանանցից կախվածություն: Այսինքն, այն կինը, որ հայտնվում է նրանց կյանքում, միաժամանակ մի քանի դեր է կատարում: Եվ այստեղ բարոյական իմաստով մի տանդեմ է առաջացել ու սրանք իրենց մուտանտային խմբի հետ մասին բարոյական խնդիր ունեն: Ես միշտ ասել եմ՝ պրակտիկորեն առողջ է մարդը, իսկ այս մարդիկ ունեն բարոյական խնդիրներ: Մեզանից ցանկացածը կարող է կյանքում հոգեբանական խնդիրների մեջ մտնի, դուրս գա, սահմանային վիճակներում գտնվի: Երեւույթ կա, որ կոչվում է անձի շեշտվածություններ, բնավորության շեշտվածություններ, որոնք շատ մոտ են ախտաբանականին, բայց ախտաբանական չեն: Ինչն է ինձ հուշում, որ այս մարդիկ բարոյականության հետ կապված խնդիրներ ունեն: Տեսեք, այսքան կորուստներ, այսքան արյուն, ցավ պատճառել երկրին, հայրենիքին, մարդկանց, ընտանիքներն եւ բացարձակապես մեղքի զգացում չունենա՞լ, խղճի խայթ չունենա՞լ: Սա շատ լուրջ հարց է: Արյան գետեր հոսեցին եւ եթե այսպես շարունակվի, դեռ կհոսեն: Ու բացարձակապես մեղքի զգացում չկա: Նույն օրը՝ խնջույք, հաջորդ օրը՝ սելֆիներ, մինչեւ ականջները բաց արված բերաններ... Այս առումով իրենք գտել են իրար եւ միասին,

տանդեմով հրաշալի աշխատում են՝ չունենալով բարոյական սկզբունքներ, անընդհատ գտնվելով եսակենտրոնության մեջ: Եվ մեր հայրենիքը, մեր երկիրը հայտնվել է այս մարդկանց ձեռքում: **Ես հոգնակիով եմ ասում, որովհետև ղեկը, ես կասեի՝ առաջին հերթին, տիկնոջ ձեռքին է եւ հետո միայն ամուսնու»,**- ավտորոշեց հոգեբանը:»

Վերլուծություն. Այս օրինակի զգալի մասը, ինչպես արդեն նշեցինք վերելում, կենտրոնանում է այն չհիմնավորված կարծիքի վրա, որ կանանց հիմնական դերը «արարող, ստեղծող, պահպանող» լինելն է, իսկ հիմնական տեղը՝ ընտանիքում, հիմնական առաքելությունն էլ՝ ընտանիքում խաղաղություն հաստատելը: Սա սահմանափակում է կանանց տեղն ու դերը, ընդգրկվածությունն ու մասնակցությունը հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտներում: Սա գենդերային ապատեղեկատվության տարածված ձևերից մեկն է. երբ կանանց ներկայացնում են միայն «մասնավորի/ կենցաղայինի/ ընտանիքի/ տիրույթում, ինչը նվազեցնում է նրանց հասարակական, քաղաքական և տնտեսական դերերը:

Հոգեբանն օգտագործում է «չարամիտ, խառնակիչ, ոչնչացնող» բառ-արտահայտությունները՝ նկարագրելու, իսկ իրականում՝ թիրախավորելու կանանց, որոնք չեն համապատասխանում վերոնշյալ հիմնական դերերին: Հաջորդիվ մասնագետը նաեւ նշում է, որ եթե կինն է «ոչնչացման» կամ «կազմալուծման» հիմքում, ապա դա շատ ավելի վտանգավոր է: Գենդերային ապատեղեկատվության կուլմինացիան հասնում է վերջում, երբ մասնագետը թիրախավորում է կոնկրետ անձի, տվյալ պարագայում՝ ՀՀ վարչապետի տիկնոջը՝ առանց որեւէ հիմքի, փաստի կամ փաստարկի՝ ներկայացնելով տիկնոջը որպես վտանգավոր՝ ոչ միայն իր ամուսնու համար, այլ նաեւ անուղղակիորեն մի շարք քաղաքական, սոցիալական խնդիրների համար մեղքը բարդելով նրա վրա:

Այս հատվածը հրապարակվել է Aravot.am-ի կայքում⁹: Հարկ է նկատել, որ այս հոդվածը եւս հիմնված է մեջբերումների վրա, բայց կրկին վերնագրի մակարդակում՝ ընտրելով հենց գենդերային ապատեղեկատվության մասը ընթերցողին ներկայացնել որպես վերնագիր, կայքը դրանով իսկ դառնում է հենց գենդերային ապատեղեկատվության տարածողը:

Սույն տեսանյութում կին քաղաքական գործչի կերպարը կրկին թիրախում է գենդերային ապատեղեկատվություն համատեքստում: Ստորեւ ներկայացնում ենք հատվածը եւ համապատասխան վերլուծությունը.

9

https://www.aravot.am/2024/03/08/1404825/?fbclid=IwY2xjawGE6MJleHRuA2FibQIxMAABHUGVRejMZ1-Waom2dmwqLFsWTBJFQO8dU_QHTBYb5WrBCaTjy7F7Cn0aJQ_aem_fnJAI1eVBQ9Q4XGp6EdPLw

Հատված. «Տիկին Կյուրեղյանն իրեն պահում է, չեմ ուզում ասել [...] չեմ ուզում ամենավատ ձեւակերպումները տամ [...]:

Նախ, տիկին Կյուրեղյան, լքեք դահլիճը, ես Ձեզ խնդրում եմ, լքեք դահլիճը, Դուք հիմա աղեկվատ չեք, խնդրում եք, լքեք, ես Ձեզ խնդրում եմ, լքե՛ք դահլիճը, ես Ձեզ խնդրում եմ, լքե՛ք դահլիճը: [...] Պարո՞ն Օհանյան, պարո՞ն Օհանյան, ես չեմ հասկանում, Դուք տիրապետում եք Ձեր կուսակցությանը, [...] եթե տիրապետում եք, տիկին Կյուրեղյանին կարգի հրավիրեք, ես ինձ թույլ չեմ տալիս անվտանգության աշխատակիցներին ներս հրավիրել, [...] Դուք էկել եք էսօր ստեղ, որպեսզի հրահրեք, [...] տիկին Կյուրեղյան, [...] կինն առաջինն է սկսել հայիոյել, լռություն՛ն, միակ բանը, որ ես լսել եմ, կնոջ հայիոյանքն էր եւ վատ պահվածքը, ուրիշ ոչ մի բան¹⁰:»

Վերլուծություն. Նախ թիրախում հայտնվում է կին քաղաքական գործչի վարք, որը պիտակավորվում է, որպես «վատ»: Այս ամենն ուժգնացնելու համար ԱԺ նախագահ Ալեն Սիմոնյանը իր խոսքում եւս մեկ անգամ նշում նույն բանը, այն է՝ տիկին Կյուրեղյանի վարքը վատն է, ոչ աղեկվատ: Նշենք, որ վարքի/ վարքագծի հետ կապված, դրա լավ կամ վատ լինել, ընդունելի եւ չընդունելի լինելու հետ կապված հենց կանայք են նախեւառաջ եւ հիմնականում թիրախավորվում: Սա էլ ավելի ցայտուն է երեւում Ալեն Սիմոնյանի խոսքի հաջորդ մասում, որտեղ նա հատուկ շեշտադրությամբ նշում է պատգամավորի կին լինելը եւ «վատ վարքի» որպես ապացույց ավելացնում է՝ «կինն առաջինն է սկսել հայիոյել»: Ստացվում է, որ հատուկ նորմեր կան, որոնցով կինը պետք է շարժվի առաջ, մինչդեռ այդ նորմերը պետք է տարածելի լինեն բոլորի վրա, այս համատեքստում՝ քաղաքական գործիչների, ԱԺ պատգամավորների վրա՝ անկախ սեռից:

Այսպիսով, վերոնշյալ դիտարկումներն ցույց են տալիս, որ տեսանյութում առկա են սեռի եւ գենդերի հիմքով թիրախավորում եւ ապատեղեկատվության տարածում, քանի որ կին քաղաքական գործորի վարքը դիտարկվում է որպես «ոչ աղեկվատ», «վատ»՝ հատկապես վերջինիս սեռին եւ հետեւաբար գենդերին համապատասխան ակնկալվող վարքի չհամապատասխանելու պատճառով:

- [Փոխհատական դիսկուրսներ](#)

Փոխհատվող ապատեղեկատվության դիսկուրսներն ամենադժվար վերլուծվող, միաձուլված, երբեմն տարրալուծված դիսկուրսներն են, որոնք արժանի են առանձին վերլուծության: Ստորև ներկայացնում ենք համապատասխան հոդվածից մի հատվածը, որը հրապարակվել էր Հրապարակ օրաթերթում.

Հատված. «ԱԺ «Քաղաքացիական պայմանագիր» խմբակցության մի խումբ կանայք աղմկահարույց նախագծերի փաթեթ են ներկայացրել, որն այսօր կքննարկվի ԱԺ գլխադասային հանձնաժողովում: **Զարուհի Բաթոյանը, Սոնա**

¹⁰https://civic.am/news/aj%20larvac?fbclid=IwY2xjawGV8oJleHRuA2FlbQIxMAABHZZyrImwzPJO2obMUkIK2ryno_f486D8b29zdy1c2a-i37k2TbBHXIk7g_aem_WNXrt3umy536F8jHk33NQ

Ղազարյանը և Ծովինար Վարդանյանը փոփոխություններ են առաջարկում
«Ընտանիքում բռնության կանխարգելման, ընտանիքում բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության և ընտանիքում համերաշխության վերականգնման մասին» օրենքում: Բայց խնդիրը ոչ թե բռնության դեմ պայքարն է, **այլ սորոսական որոշ տերմիններ ամրագրելը**: Կանայք առաջարկում են ներմուծել «զուգընկեր» հասկացությունը, որով քողարկված պաշտպանության տակ են առնում նույնասեռականներին¹¹:»

Վերլուծություն. Վերոնշյալ օրինակն իր մեջ ապատեղեկատվության մի քանի տարրեր է պարունակում՝ արժեզրկելով և նվազացնելով կանանց որպես որոշումների կայացնողների դերն ու դիրքը, ինչպես նաև հեղինակությունը՝ կիրառելով «ԱԺ «Քաղաքացիական պայմանագիր» խմբակցության մի խումբ կանայք» արտահայտությունը: Այս օրինակում օրենսդիր մարմնի ներկայացուցիչները ներկայացվում են այնպես, որ նվազեցնում է նրանց հեղինակությունը՝ կենտրոնանալով նրանց սեռի վրա, այլ ոչ թե դերերի, նպատակի, կարողության կամ փորձի վրա:

Երկրորդ. գերպարզեցված, գերընդհանրացված և գերտարածում գտած կարծրատիպերը հիմք են տալիս քաղաքական շահարկման և գենդերային ապատեղեկատվության՝ **«սորոսական որոշ տերմիններ ամրագրելը»** արտահայտությունը ենթադրում է, որ կին պատգամավորների կողմից առաջ քաշած հարցերն ու առաջարկները ոչ թե իրական խնդիրներ են և լուծումներ, այլ արտաքին, օտար օրակարգի մաս են կազմում՝ կապելով այն այս կամ այն հանրային, քաղաքական կամ գաղափարական գործչի կամ կերպարի հետ, տվյալ դեպքում՝ Ջորջ Սորոսի: Սա կատարվում է միտումնավոր՝ էլ ավելի արժեզրկելու կին քաղաքական գործիչների նպատակները և նախաձեռնողականությունը:

Եվ վերջապես, կենտրոնանալով «զուգընկեր» եզրույթի վրա՝ խեղաթյուրվում է օրենսդարական նախաձեռնությունը՝ նշելով, որ «կանայք առաջարկում են ներմուծել «զուգընկեր» հասկացությունը, որով քողարկված պաշտպանության տակ են առնում նույնասեռականներին»: Սա միտված է իրական խնդրից շեղելուն և քաղաքական գործընթացներում կանանց դերն ու գործունեությունը թիրախավորելուն, և խաթարելուն՝ խեղաթյուրելով նրանց գործունեությունը, գործողությունները և մտադրությունները: Նյութը կասկածի տակ է դնում կին պատգամավորների առաջարկների կարևորությունն ու լրջությունը, խեղաթյուրում օրենքի փոփոխության նպատակը և առհասարակ օրենքի նախագծի փոխփոխությունները՝ շահարկելով դրանք և նշելով, որ նրանց իրական նպատակը ոչ թե ընտանեկան բռնության կանխարգելումն է, այլ նրանք ունեն թաքնված նպատակներ, այդ թվում՝ ոչ հայանպաստ օրակարգի առաջխաղացում:

¹¹ Աղբյուր՝ <https://hrparak.am/post/bd9e542e04d7ed3202f9cabb05db227c> [Մուտք՝ 10.09.2024]:

Գեղեցիկին ապատեղեկատվության հոսքն ավելի թիրախային դարձնելու համար հողվածում օգտագործվում են նաև կանանց լուսանկարները: Հողվածը ոչ միայն տեքստային մակարդակում ապատեղեկատվական, այլ նաև՝ վերնագրի:

- [Չոհին մեղադրող դիսկուրս](#)

Չոհին մեղադրող դիսկուրսի համատեքստում զոհին երկրորդային զոհացման է ենթարկվում, ընդ որում, սա կարող է արվել ոչ թե ուղիղ վերջինիս մեղադրելով, այլ՝ «նուրբ», անուղղակի, ենթատեքստային, «միամիտ թվացող» բառ, բառակապակցություն կամ նախադասություն օգտագործելով: Սա այն ակտիվ մարտավարություններից մեկն է, որ օգտագործվում է գեղեցիկին ապատեղեկատվության ժամանակ: Ստորև ներկայացնում ենք նման մի օրինակ, որը ևս դուրս է բերվել մշտադիտարկման արդյունքում:

Հատված. «Ինչպես գրել էր **Aysor.am**-ը՝ ապրիլի 11-ին ոստիկանության Վարդենիսի բաժնում օպերատիվ տեղեկություններ են ստացվել, որ Սոթք և Ակունք գյուղերի բնակիչ 2 տղամարդ սեքսուալ բնույթի գործողություններ են կատարել 2011 թ. ծնված մի աղջկա նկատմամբ»:

ArmLur.am-ի ուշագրավ տեղեկություններով՝ վերոնշյալ դեպքերը նույն ժամանակահատվածում չեն եղել, ըստ տեղեկությունների՝ առաջին անգամ աղջկան բռնաբարել է 72-ամյա տղամարդը, որոշ ժամանակ անց 70-ամյա տղամարդը:

Տեղի բնակիչները իրավապահների հետ զրույցում ասում են, որ 13-ամյա աղջիկը այդքան էլ չի փայլել վարքով¹²: Հիշեցնենք, որ մենք գործ ունենք 13-ամյա երեխայի կյանքի հետ, և անչափահաս երեխաների հանդեպ սեռական ոտնձգությունները քրեորեն պատժվում է:

Վերլուծություն. Հողվածը նախ փորձում է լրացուցիչ և անտեղի ուշադրություն գրավել նշելով՝ «**ArmLur.am-ի ուշագրավ տեղեկություններով՝** վերոնշյալ դեպքերը նույն ժամանակահատվածում չեն եղել, ըստ տեղեկությունների՝ առաջին անգամ աղջկան բռնաբարել է 72-ամյա տղամարդը, որոշ ժամանակ անց 70-ամյա տղամարդը»՝ գործից հայտնելով մանրամասներ, որոնք ստույգ չեն, և երկրորդ, լրագրական տեսանկյունից՝ անտեղի, քանի որ ընթացիկ գործի քննությանն առնչվող մանրամասներ են: Երկրորդ՝ «**13-ամյա աղջիկը այդքան էլ չի փայլել վարքով**» արտահայտությունը զոհի նկատմամբ մեղադրողական հիմք է տրամադրում, մյուս կողմից՝ մեղմացնելով բռնաբարքն իրականացնողների մեղքը:

---

¹² Աղբյուր՝ <https://armlur.am/1360210/> [Մուտք՝ 10.09.2024]::

Այլ կերպ ասած, նման արտահայտությունը ենթադրում է, որ զոհի վարքագիծը կարծես թե նպաստել է տղամարդկանց կողմից կատարված սեռական բռնությանը: Սա զոհերին և տուժածներին մեղադրելու դասական, «դասագրքային, կանոնացված» ձևերի մեկն է, որը նախ բացարձակապես չի բխում զոհի շահերից, իսկ զոհն այս պարագայում երկրորդ անգամ է զոհացվում: «**13-ամյա աղջիկը այդքան էլ չի փայլել վարքով**» ակնարկային արտահայտությունը նաև «հուշում է», որ աղջկա վարքագիծը լիովին համապատասխանում է հանցագործությանը, որն իր հերթին գենդերային վնասակար և վնասաբեր կարծրատիպերն ամրապնդելու հիմք է:

- **Կնոջը սեռականացնող, ապրանքայնացնող և առարկայնացնող դիսկուրս**

Գենդերային ապատեղեկատվության նման դիսկուրսները և դրանց համատեքստում օգտագործվող նարատիվները տարածված են ամբողջ աշխարհում: Ստորև ներկայացվող օրինակը դրանցից մեկն է, որը ևս դիտարկվել և գրանցվել է մշտադիտարկման արդյունքում.

Հատված. «Շուրջ երկու շաբաթ թափուր մնացած **Երևանի քաղաքապետարանի վերահսկողության վարչության պետի պաշտոնում օրերս ժամանակավոր պաշտոնակատար է նշանակվել երիտասարդ Աննա Գևորգյանը, որը քաղաքապետարանի աշխատակազմի քարտուղար Շավարշ Գրիգորյանի մտերիմն է և թերևս այդ առաքելության համար էլ նշանակվել է այդ պաշտոնում**»:

Վերլուծություն. Այս գենդերային ապատեղեկատվության օրինակը միտված է կնոջ կարողությունները նվազեցնելուն: Նախ, հատուկ շեշտվում է կնոջ երիտասարդ լինելը, որ կինը պաշտոնին նշանակվել է, քանի որ նա քաղաքապետարանի աշխատակազմի քարտուղարի մտերիմն է: Ընդ որում «մտերիմ» բառը կարող է տարբեր կերպ մեկնաբանվել, շահարկվել և շրջանառվել հասարակության շրջանում: Այստեղ առկա է նաև կնոջը սեռականացնող և առարկայնացնող դիսկուրս. նյութին կցված է Ա. Գևորգյանի, հավանաբար սոցցանցերից վերցրած անձնական և ոչ թե գործնական նպատակներով կատարված ինքնալուսանկարը:

Այս օրինակով փորձ է արվում առաջ քաշել այն թեզը, որ սույն անձը նշանակվել է ոչ թե իր որակավորման, այլ ֆավորիտիզմի, մտերիմ հարաբերությունների պատճառով: Այս ակնարկը նվազեցնու է նրա կարողությունները, ունակությունները՝ ուշադրությունը տեղափոխում-սևեռում ենթադրյալ անձնական կապի վրա, որը տարածված մարտավարություն է, որն օգտագործվում է պաշտոններում կանանց վարկաբեկելու և հնարավոր առաջխաղացումը կանխելու համար:

Գենդերային կարծրատիպերը ևս գործիք են հանդիսանում այս օրինակի համատեքստում. օգտագործելով «երիտասարդ» բառը՝ փորձ է արվում ընդգծել երիտասարդ կնոջ հնարավոր կապը տղամարդ գործընկերոջ հետ՝ փորձելով ընդգծել, որ երիտասարդ կանայք հզոր դիրքեր են ստանում ազդեցիկ տղամարդկանց հետ անձնական հարաբերությունների միջոցով, այլ ոչ թե արժանիքների: Հոդվածի հիմնական շեշտադրումն անձնական հարաբերությունների վրա է՝ առանց որևէ հիշատակման Ա. Գևորգյանի որակավորումների, փորձի կամ ձեռքբերումների մասին, իսկ այս միտումնավոր «բացթողումը» ամրապնդում է ապատեղեկատվությունը, քանի որ տպավորություն է ստեղծվում, որ նրա նշանակումը ֆավորիտիզմի արդյունք է:

ԵՇՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի լրատվամիջոցներում գենդերային ապատեղեկատվության վերաբերյալ իրականացված մշտադիտարկումը, ինչպես նաև ընտրված ժամանակահատվածում ընտրված լրատվամիջոցների և վերջիններիս բովանդակության վերլուծությունները ցույց են տալիս..

- Գենդերային ապատեղեկատվությունը կենտրոնացած է հիմնականում առցանց հարթակներում. այն փաստը, որ ապատեղեկատվության գրեթե բոլոր դեպքերը հայտնաբերվել են առցանց լրատվամիջոցներում, միայն մեկ դեպք հեռուստատեսությամբ, ընդգծում է առցանց հարթակների կողմից նման բովանդակություն տարածելու ավելի մեծ միտումը: Այս խիստ անհավասարակշռությունն ընդգծում է հանրային ընկալումների ձևավորման և գենդերային ապատեղեկատվության տարածման գործում առցանց լրատվամիջոցների դերի հետագա ուսումնասիրության անհրաժեշտությունը, ինչպես նաև դրանց հնարավոր ազդեցությունը քաղաքական դիսկուրսի վրա:
- Գենդերային ապատեղեկատվության առաջնային տարածողները լրագրողներն են, նրանց հետևում են քաղաքական գործիչները: Այս բաշխումը ընդգծում է լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների և քաղաքական գործիչների զգալի ազդեցությունը գենդերային ապատեղեկատվության համատեքստում հանրային ընկալման ձևավորման գործում:
- Գենդերային ապատեղեկատվությունը տարածողների վերաբերյալ տվյալները մի քանի ուշագրավ օրինաչափություններ են բացահայտում հայաստանյան լրատվամիջոցներում. գրեթե հավասար թվով տղամարդ և կին քաղաքական գործիչներ (59 կին, 56 տղամարդ) պատասխանատու են գենդերային ապատեղեկատվության տարածման համար: Սա ցույց է տալիս, որ քաղաքական դիսկուրսի ներսում ապատեղեկատվությունը գենդերային երևույթ չէ, քանի որ քաղաքականության մեջ կանայք, չնայած հաճախ գենդերային հարձակումների հիմնական թիրախն են դառնում,

նույնպես նպաստում են ապատեղեկատվության գեներացմանն ու տարածմանը:

- Առցանց հարթակներն ավելի հակված են գեղերային ապատեղեկատվության տարածմանը, ինչը, հնարավոր է, արտացոլում է խմբագրական կողմնակալությունը կամ բովանդակության նվազ խիստ վերահսկողությունը:
- Գեղերային ապատեղեկատվության տարածման առումով առաջատարը Hraparak.am-ն է, որին հաջորդում է Aravot.am-ը: Համեմատաբար քիչ դեպքեր են հայտնաբերվել 168.am, armlur.am, news.am, factor.am և 1in.am կայքերում:
- Հայաստանի լրատվամիջոցներում կիրառվող գեղերային ապատեղեկատվությունը հիմնականում ուղղված է հասարակական, քաղաքական և մասնագիտական ոլորտներում գործող, հատկապես՝ ակտիվ գործունեություն ծավալող, կանանց հեղինակագրկմանը, կարողությունները կասկածի տակ դնելուն, մասնագիտական կարողություններ նվազեցնելուն, արժանապատվությունը նսեմացնելուն:
- Դիտարկված և ուսումնասիրված օրինակները հավաքագրվել են, խմբավորվել մշտադիտարկման թիմի կողմից և դասակարգվել ըստ դիսկուրսների տեսակների և նարատիվների ենթատեսակների: Արդյունքում առաձևանցվել է վեց դիսկուրս, որոնցից յուրաքանչյուրն ունի իրեն հարող կոնկրետ նարատիվը կամ նարատիվները: Այդ դիսկուրսներն են՝
  - *Չոհին մեղադրող դիսկուրս*
  - *Քաղաքականություն և գեղերային ապատեղեկատվություն. քաղաքական մտաշահարկման նպատակով իրականացվող դիսկուրս*
  - *Փոխհատական դիսկուրսներ*
  - *Գեղերային հավասարության և հիմնահարցերի վերաբերյալ քաղաքականության և օրենսդրության մասին դիսկուրս*
  - *Կնոջը սեռականացնող, ապրանքայնացնող և առարկայնացնող դիսկուրս*
  - *Գեղերին, ազգային անվտանգության և պաշտպանության հարցերին վերաբերյալ դիսկուրս*
- Դիտարկված գեղերային ապատեղեկատվությունը դրսևորվում է մի քանի հիմնական ուղղություններով, մասնավորապես.

- *Կանանց մասնագիտական կարողությունների նվազեցում և վարկաբեկում.* Կանայք, մասնավորապես՝ առաջնորդի դերեր կամ ղեկավար պաշտոններ ունեցողները, հաճախ թիրախավորվում են այնպիսի նարատիվների միջոցով, որոնք կասկածի տակ են դնում նրանց մասնագիտական կարողությունները:
- Կանանց գործողությունները, նախաձեռնությունները և որոշումները վերլուծելու կամ ներկայացնելու փոխարեն, ուշադրությունը շեղվում է և տեղափոխվում կանանց անձնական տիրույթ՝ շեշտը դնելով անձնական հատկանիշների վրա՝ օգտագործելով գենդերային ակնարկներ/ ենթատեքստեր, ինչպիսիք են կանանց արտաքին տեսքը կամ հարաբերությունները գործընկերների, մասնավորապես՝ տղամարդ գործընկերների հետ:
- *Գենդերային բռնության համատեքստում զոհի/ տուժածի թիրախավորում և մեղադրում:* Լրատվամիջոցները հաճախ նարատիվներ են ներկայացնում, որոնք հենց զոհին ուղղակի կամ անուղղակի մեղադրում են սեռական բռնության համար՝ հաճախ ընդգծելով աղջիկների կամ կանանց «անպատշաճ և հրահրող» վարքագծի մասին: Այս նարատիվները խորացնում են թյուր և շեղված պատկերացումները սեռական բռնության մասին՝ ակնարկելով, որ զոհերը պատասխանատու են իրենց դեմ կատարված հանցագործությունների համար և ոչ ամենևին բռնարարները:
- *Կանանց սեռականացում և օբյեկտիվացում.* Կանայք, մասնավորապես՝ նրանք, ովքեր ներգրավված են քաղաքական կամ հասարակական ոլորտներում, հաճախ ենթարկվում են սեռականացված նարատիվների, որտեղ նրանց մասնագիտական գործունեության վրա ստվեր է գցվում՝ կենտրոնանալով նրանց արտաքին տեսքի կամ անձնական կյանքի վրա: Այս մոտեցումը խոչընդոտում է կանանց առաջխաղացմանը, ներգրավվածությանը և մասնակցությանը:
- *Գենդերը, գենդերային կարծրատիպերը, գենդերային բնույթի անեկզոտներն ու պատումները որպես գործիք կիրառելը.* Կանայք, որոնք ակտիվորեն ներգրավված են քաղաքականության մեջ, հաճախ դառնում են գենդերային ապատեղեկատվության թիրախ: Նրանց սեռը օգտագործվում է նրանց գործողությունները, լիազորությունները կասկածի տակ դնելու, բուն թեմայինց/ խնդրից շեղելու կամ կանանց լռեցնելու նպատակով:
- *Անձնական և մասնագիտական սահմանների խախտում և շահերի ոտնահարում.* մեդիան հաճախ կնոջ անձնական կյանքը (հարաբերություններ, ընտանիք, երեխաներ, ազգականներ) օգտագործում է նրա մասնագիտական հմուտությունը վարկաբեկելու համար:
- Գենդերային ապատեղեկատվության վերաբերյալ այս դիսկուրսները, ինչպես նաև դրանց նարատիվներն արտացոլում են հասարակական խորքային վերաբերմունքն ու մոտեցումները, որոնք ուղղված են կանանց վարկաբեկելուն, վնասելուն, նվազեցնելու նրանց դերը, դիրքը և

հեղինակությունը: Այս ամենը կիրառվում է միտումնավոր և գիտակցաբար: Ընտրված մարտավարությունները ծառայում են որպես գործիք գենդերային ապատեղեկատվությունը տարածելու և հաստատելու հարցում:

- Գենդերային կարծրատիպերը մի կողմից հիմք են նախապատրաստում գենդերային ապատեղեկատվության տարածման և «լեգիտիմացման» համար, մյուս կողմից արդարացնում են այդ նույն ապատեղեկատվությունը: Դրանք ինքնին գենդերային ապատեղեկատվություն չեն հանդիսանում, սակայն մշտադիտարկման համատեքստում այն գենդերային կարծրատիպերը, որոնք գործիք են կնոջը թիրախավորելու և վնասելու համար, դիտարկվել են որպես գենդերային ապատեղեկատվության մաս:
- Թիրախում հիմնականում ակտիվ գործունեություն ծավալող կանայք են՝ անկախ կուսակցական պատկանելիությունից կամ կուսակցական լինել/լիցիներելուց, թեև նախկինում ակտիվ գործունեություն ունեցողները ևս ժամանակ առ ժամանակ հայտնվում են թիրախում: Նպատակը նույնն է՝ լռեցնել, կանխել ակտիվությունը, արժեզրկել, «զսպել»:
- Թիրախում ամենաշատը հայտնվել են ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանը, ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարը, ՀՀ վարչապետի կինը:
- Գենդերային ապատեղեկատվությունը հիմնականում բովանդակության/ տեքստի մակարդակում է, որը կարող է ուղեկցվել նկարներով: Կան վերնագրեր, որոնք ինքնին արդեն իսկ գենդերային ապատեղեկատվություն են:
- Օրինաչափությունների ցանկում է հետևյալը. եթե գենդերային ապատեղեկատվություն տարածողը կին է, ապա վերջինս հիմնականում պատասխանում է իր հասցեին հնչեցրած ապատեղեկատվությանը, մինչդեռ եթե տարածողը տղամարդ է, կանայք սովորաբար չեն արձագանքում առհասարակ շրջանառող ապատեղեկատվությանը:
- Գենդերային ապատեղեկատվությունը ոչ միայն վնասում է թիրախավորված կանանց, այլ նաև խորացնում է հասարակության մեջ առկա կարծրատիպերը, որոնք թերագնահատում են կանանց դերը և խոչընդոտում գենդերային հավասարության հաստատմանը: Մեդիայի դերը որոշիչ է, քանի որ այն ձևավորում է հասարակական ընկալումները, միևնույն ժամանակ, գենդերային ապատեղեկատվության տարածմանը նպաստելով և մասնակցելով, խոչընդոտելով կանանց մասնակցությանը քաղաքական, հասարակական և մասնագիտական ոլորտներում:

Հաշվի առնելով մշտադիտարկման վերլուծության արդյունքներն ու եզրակացությունը՝ փորձագիտական թիմը կատարում է հետևյալ առաջարկությունները.

Առաջարկություններ՝ օրենսդրական և քաղաքականությունների մշակման մակարդակում.

- Կանանց և տղամարդկանց հավասար իրավունքների և հավասար հնարավորությունների ապահովման մասին օրենքի փոփոխության և բարելավման համատեքտում գենդերային ապատեղեկատվության մասին դրույթների ամրագրում:
- Հակախտրականության մասին օրինագծի հաստատում՝ գենդերային ապատեղեկատվության, ինչպես նաև ատելության խոսքի վերաբերյալ համապարփակ դրույթների ամրագրմամբ:
- Գենդերային քաղաքականության իրականացման ռազմավարության (2024-2028) մեջ պլանավորված համապատասխան հանրային արշավների և իրազեկման գործընթացների համատեքստում գենդերային ապատեղեկատվության վերաբերյալ թեմաների ներառում:
- Գենդերային քաղաքականության իրականացման ռազմավարության նոր շրջափուլի մեջ (2028թ.-ից սկսած) պլանավորել և ներառել գենդերային ապատեղեկատվության վերաբերյալ իրազեկման և կրթական ծրագրեր՝ վերջինիս միջոցառումների պլանի մեջ հստակ նշելով գործողություններ, գործողությունների արդյունքներ, արդյունքային ցուցանիշներ, որպես կատարող՝ պետական գերատեսչություններին, իսկ ԶՀԿ-ին՝ որպես համակատարող (համաձայնությամբ):

Գործնական առաջարկություններ.

- Կանանց սատարելու միասնական հարթակի ստեղծում, որը բաղկացած կլինի փորձագիտական համայնքի ներկայացուցիչներից և ԶՀԿ ներկայացուցիչներից, որոնք արագորեն կարձագանքեն եղած դեպքերին, ինչպես նաև կանխարգելման նպատակով արշավներ կիրականացնեն, կներկայացնեն իրավիճակը և տվյալները գործող տարբեր պետական հանձնաժողովներում:
- Գենդերազգայուն և գենդեր-արձագանքող պատասխաստանու լրագրության վերաբերյալ ուղեցույցի մշակում և գենդերային ապատեղեկատվության վերաբերյալ լրագրողական համայնքի ներկայացուցիչների համար դասընթացների անցկացում:
- ԿՉՆԱԿ-ի համակարգմամբ վերապատրաստող մենթոր ուսուցիչների համար գենդերային խտրականության և գենդերային ապատեղեկատվության վերաբերյալ մոդուլի մշակում և (առցանց) վերապատրաստման դասընթացների անցկացում՝ ընդգրկելով ՀՀ ողջ տարածքը:
- Հասարակագիտություն առարկային համապատասխան թեմաների գենդերային հավասարություն, կարծրատիպեր և խտրականություն բաժնի

համատեքստում գենդերային ապատեղեկատվության վերաբերյալ հարցերի ընդգրկում և ներկայացում:

- Քաղաքական ընտրությունների ժամանակ մեդիա մշտադիտարկման խմբի ստեղծում, որը կարձանագրի իրավիճակը և համապատասխան կներկայացնի իրավիճակը հանրությանը՝ հստակ ուղերձներ փոխանցելով:
- Փորձագիտական համայնքի և ԲՀԿ-ների համատեղ ջանքերի միջոցով մշտադիտարկման արդյունքների փաթեթի մշակում և ներկայացում, այդ թվում՝ ՀՀ ԱԺ մարդու իրավունքների հանձնաժողովին, և համապատասխանաբար օրենսդիր ներկայացուցիչների հետ բաց և փակ քննարկումների անցկացում:
- Կանանց նկատմամբ խտրականության վերացման հարցերով կոմիտեի 2026 թվականի ժողովին ընդառաջ ԲՀԿ-ների այլընտրանքային զեկույցում սույն մշտադիտարկման զեկույցի տվյալների և առաջարկների ընդգրկում և ներկայացում:
- ՄԻՊ-ի գրասենյակի կողմից իրականացվող տարեկան իրազեկման աշխատանքներում և ելույթների շրջանակում համապարփակ անդրադարձ՝ գենդերային ապատեղեկատվությանն ու գենդերի հիմքով ատելության խոսքին:
- Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի կողմից գենդերային ապատեղեկատվության մշտադիտարկում և արդյունքների մասին անդրադարձ՝ տարեկան հաղորդումներում:
- Մարզպետի աշխատակազմին կից գործող գենդերային հանձնաժողովների օրակարգում գենդերային ապատեղեկատվության վերաբերյալ հարցերի քննում և մարզային/ համայնքային մակարդակով հանրային իրազեկման արշավների կազմակերպում և անցկացում:
- Լրատվամիջոցների (հատկապես՝ առցանց) էթիկական կանոնագրերում դրույթների ներառում, որոնք կմերժեն գենդերային, անձնական կամ ընտանեկան տեղեկատվության օգտագործումը որպես գործիքներ:
- ՉԼՄ-ների համար ուղեցույցների մշակում, որոնք կկանխեն գենդերային բովանդակության շահարկումը և կապահովեն կին քաղաքական և հասարակական գործիչների հավասարակշռված, արժանապատիվ լուսաբանումը, կնպաստեն, որ լուսաբանումը կենտրոնանա քաղաքական գործչի մասնագիտական աշխատանքի վրա, այլ ոչ թե նրանց անձնական կյանքի կամ սեռի ու գենդերի վրա:
- Ինքնակարգավորման մեխանիզմներին աջակցություն և լրատվամիջոցների վարքագծի ներքին կանոնների ընդունում՝ կապված գենդերային ներկայացվածության և ապատեղեկատվության հետ, որը կարող է հանգեցնել լրագրողների ավելի պատասխանատու վարքագծին:
- Լրացուցիչ հետազոտությունների իրականացում՝ գենդերային ապատեղեկատվության տարածման հիմքում ընկած քաղաքական դրդապատճառների վերաբերյալ, մասնավորապես, այն

լրատվամիջոցներում, որոնք առավել հաճախ թիրախավորում են
իշխանության ներկայացուցիչներին (Ա խումբ) կամ ընդդիմության
ներկայացուցիչներին (Բ խումբ):

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

- Bal, M. (1997). *Narratology. Introduction to the Theory of Narrative*. University of Toronto Press.
- DEMOS (2022). *Submission on Opportunities, Challenges and Threats to Media in the Digital Age: Gendered Disinformation*. Available at <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/expression/cfis/threats-digital-age/csos/2023-01-26/Submission-SR%20freedex-hrc50-Demos.pdf> [Access: 10.09.2024].
- EU Disinfo Lab (2024). *Gender-Based Disinformation: Theory, Examples, and Need for Regulation*. Available at <https://www.disinfo.eu/publications/monitoring-disinformation-around-elections-key-takeaways-from-the-german-federal-elections-in-2021-2/> [Access: 10.09.2024].
- Fisher, W.R. (1984). *Narration as a Human Communication Paradigm. The Case of Public Moral Argument*. *Communication Monographs*, 51(1), 1-22. DOI: [10.1080/03637758409390180].
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. Longman.
- HM Government (2024). *Gender and Counting Disinformation: Quick-Read Guide*. Available at https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5e4ab31e40f0b677c3e37ff3/Quick_Read-Gender_and_countersing_disinformation.pdf [Access: 10.09.2024].
- Kovacs, A. (2021). *Gendered Disinformation: 4 Ways Misinformation and Falsehoods Target Women Online*. Available at <https://chayn.co/resources/gendered-disinformation> [Access: 05.09.2024].
- NDI (2021). *Addressing Online Misogyny and Gendered Disinformation: A How-To Guide* Available at <https://www.ndi.org/publications/addressing-online-misogyny-and-gendered-disinformation-how-guide> [Access: 10.09.2024].
- Pennycook, G., & Rand, D. G. (2021). *Fighting Misinformation on Social Media Using Crowdsourced Judgments of News Source Quality*. *PNAS*, 118(19). Available at <https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.2024514118> [Accessed 05.09.2024].
- Sessa, M. G. (2022). *What is Gendered Disinformation?* Heinrich Boll Stiftung. Available at <https://il.boell.org/en/2022/01/26/what-gendered-disinformation> [Access: 10.09.2024].

- UN Women (2022). *Gendered Disinformation: Misinformation and Harassment Targeting Women in Politics*. Available at <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2022/03/news-gendered-disinformation-in-politics> [Access 05.09.2024].
- UN Women (2020). *Online Threats to Women's Political Participation and the Need for a Multi-Stakeholder. Cohesive Approach to Address Them*. Available at https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/CSW/65/EGM/Di%20Meco_Online%20Threats_EP8_EGMCSW65.pdf [Access: 10.09.2024].
- US Department of State (2023). *Gendered Disinformation: Tactics, Themes, and Trends by Foreign Malign Actors*. Available at <https://www.state.gov/gendered-disinformation-tactics-themes-and-trends-by-foreign-malign-actors/> [Access: 10.09.2024].
- Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policymaking*. Council of Europe. Available at <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c> [Access 05.09.2024].